2. 5. 2014

ID: 94242

Exekuce a dědění

Již ze samotného závěru, že dohoda o vypořádání dědictví, která byla schválena pravomocným usnesením soudu, nemůže být rozhodnutím soudu určena neplatnou, vyplývá, že je vyloučeno, aby se soudní exekutor (případně osoby uvedené v § 44a odst. 1 exekučního řádu) mohl (mohly) dovolat relativní neplatnosti této dohody. Má-li oprávněný (věřitel) za to, že povinný dlužník (jako dědic) uzavřel dohodu o vypořádání dědictví schválenou pravomocným usnesením soudu o dědictví v úmyslu jej jako věřitele zkrátit, je jen na něm, zda se bude žalobou podle § 42a občanského zákoníku domáhat, aby soud určil, že tato dohoda dědiců (jako hmotněprávní úkon) je vůči němu právně neúčinná.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 3400/2013, ze dne 8.4.2014)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce M. D., zastoupeného Mgr. I.Ch., advokátkou se sídlem v O., proti žalované PV M. s.r.o. se sídlem v P., o vyloučení nemovitostí z exekuce, vedené u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 6 C 253/2011, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 9. dubna 2013, č. j. 17 Co 139/2012 - 140, tak, že rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 9. dubna 2013, č. j. 17 Co 139/2012 - 140, se mění tak, že rozsudek Okresního soudu v Prostějově ze dne 20. října 2011, č. j. 6 C 253/2011 - 73, se ve výroku o věci samé (výrok I.) mění tak, že z exekuce vedené u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 24 Nc 5253/2009, v exekuční věci oprávněné PV M. s.r.o., se sídlem v P., proti povinnému P. D., se vylučuje ideální 1/3 nemovitostí - domu na pozemku parcelní číslo st. 821 - zastavěná plocha a nádvoří, pozemku parcelní číslo st. 821 - zastavěná plocha a nádvoří a pozemku parcelní číslo 429/103 - zahrada, vše v obci a katastrálním území O., zapsaných na listu vlastnictví č. 155 u Katastrálního úřadu pro Zlínský kraj, katastrálního pracoviště ve Zlíně. Rozsudek Okresního soudu v Prostějově ze dne 20. října 2011, č. j. 6 C 253/2011 - 73, se ve výroku II. o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně mění tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně částku 12.900,- Kč do 3 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí k rukám Mgr. I.Ch., advokátky se sídlem v O. Ve výroku o náhradě nákladů odvolacího řízení se mění tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 15.600,- Kč do 3 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí k rukám Mgr. I.Ch., advokátky se sídlem v O.

Odůvodnění:

Žalobce se žalobou podanou u soudu prvního stupně dne 18. 7. 2011 domáhal, aby z exekuce vedené oprávněnou (v daném řízení žalovaná) proti jeho bratrovi P. D. (povinnému) u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 24 Nc 5253/2009 byla vyloučena ideální jedna třetina nemovitostí - domu na pozemku - zastavěná plocha a nádvoří, pozemku - zastavěná plocha a nádvoří a pozemku - zahrada, vše v obci a katastrálním území O., zapsaných na listu vlastnictví č. 155 u Katastrálního úřadu pro Zlínský kraj, katastrálního pracoviště ve Zlíně. Žalobu odůvodnil zejména tím, že po nařízení exekuce proti povinnému se na základě dědické dohody, kterou uzavřel dne 6. 4. 2011 s povinným a se ttím bratrem v dědickém řízení po jejich zemřelém otci a která byla schválena usnesením Okresního soudu ve Zlíně ze dne 6. 4. 2011, sp. zn. 33 D 1496/2010, stal podílovým spoluvlastníkem dvou ideálních třetin označených nemovitostí. Pověřená soudní exekutorka exekučním příkazem ze dne 15. 6. 2011, č. j. 018 Ex 02957/09-035, nařídila s odkazem na ustanovení § 44a odst. 1 exekučního řádu provedení exekuce proti povinnému zřízením exekutorského zástavního práva k jeho jedné ideální třetině nemovitostí a současně prodejem této jedné ideální třetiny nemovitostí, což

zdůvodnila tím, že tato dědická dohoda je neplatná a že povinný podle ní nabyl svůj zákonný podíl (tedy ideální 1/3 nemovitostí). Vlastnické právo žalobce k tomuto spoluvlastnickému podílu však exekuci nepřipouští.

Okresní soud v Prostějově rozsudkem ze dne 20. října 2011, č. j. 6 C 253/2011 - 73, žalobu zamítl a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalované na nákladech řízení částku 13.245,- Kč (výrok II.). Soud prvního stupně ze spisu Okresního soudu v Prostějově sp. zn. 24 Nc 5253/2009 zjistil, že usnesením ze dne 9. 10. 2009, pravomocným dne 3. 3. 2010, byla k návrhu oprávněné nařízena exekuce na majetek povinného k uspokojení pohledávky ve výši 762.955,- Kč s příslušenstvím, jejímž provedením byla pověřena soudní exekutorka Mgr. L.Č., a kterým bylo povinnému zakázáno od okamžiku doručení tohoto usnesení nakládat se svým majetkem, včetně nemovitostí a majetku patřícího do SJM, s výjimkou běžné obchodní činnosti, uspokojování základních životních potřeb a udržování a správy majetku s tím, že právní úkon, kterým povinný poruší tuto povinnost, je neplatný. Z protokolu o jednání ve věci projednání dědictví po J. D., zemřelém dne 22. 8. 2010, vedeném u Okresního soudu ve Zlíně pod sp. zn. 33 D 1496/2010 a z usnesení tohoto soudu ze dne 6. 4. 2011 dále zjistil, že účastníky dědického řízení byli synové zůstavitele R. D., M. D. (žalobce) a P. D. (povinný), že aktiva dědictví činila celkem 2.082.073,44 Kč a pasiva celkem 817.755,- Kč, že dědicové uzavřeli dohodu o vypořádání dědictví, podle které povinný P. D. nabyl mimo jiné práva a povinnosti k účtu č. 153231344, vedenému u ČSOB, a.s., včetně zůstatku na tomto účtu ve výši 448.943,- Kč, žalobce nabyl ideální 2/3 předmětných nemovitostí a další aktiva a R. D. ideální 1/3 předmětných nemovitostí a 1/3 běžného bytového zařízení; zároveň se dědicové dohodli tak, že za dluhy dědictví odpovídají rovným dílem pozůstalí synové M. D. a R. D., že soud tuto dědickou dohodu schválil usnesením ze dne 6. 4. 2011, sp. zn. 33 D 1496/2010, které nabylo právní moci dne 6. 4. 2011, a že na základě tohoto rozhodnutí je žalobce zapsán v katastru nemovitostí jako podílový spoluvlastník 2/3 nemovitostí. Dále soud zjistil, že pověřená soudní exekutorka vydala dne 15. 6. 2011 pod č. j. 018 Ex 02957/09 - 035 [s odkazem na ustanovení § 44a odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (dále jen „exekuční řád“)], exekuční příkaz, jímž nařídila provedení exekuce proti povinnému zřízením exekutorského zástavního práva na ideální 1/3 nemovitostí a prodejem ideální 1/3 nemovitostí, která na základě soudem schválené dědické dohody přešla do vlastnictví žalobce, a že tento exekuční příkaz byl doručen žalobci, zástupci žalovaného, povinnému a zástupci R. D. Soud prvního stupně dovodil, že ustanovení § 44a odst. 1 exekučního řádu stíhá neplatností jakýkoliv právní úkon učiněný v rozporu s tzv. generálním inhibitoriem, pokud se oprávněná osoba neplatnosti takového úkonu dovolá, přičemž účinky dovolání se neplatnosti nastávají zpětně ke dni provedení neplatného úkonu. V dědickém řízení pak podle jeho názoru přicházejí v úvahu dva úkony dlužníka, jakožto povolaného dědice, které mohou vést ke zkrácení práv věřitele na uspokojení jeho pohledávky, a to odmítnutí dědictví podle ustanovení § 463 odst. 1 obč. zák. a uzavření dohody o vypořádání dědictví podle ustanovení § 482 odst. 1 tohoto zákona. I taková dohoda tedy může být stižena relativní neplatností, neboť se jedná o dvoustranný či vícestranný právní úkon dědiců, kterého může být dosaženo jen na základě jejich shodného projevu vůle. Po nařízení exekuce však k tomuto konsenzu mezi dědici nemůže dojít v důsledku generálního inhibitoria, které „zabraňuje dědici-dlužníkovi volným rozhodnutím učinit svůj majetek předmětem právního vztahu“. Nedostatek smluvní volnosti povinného dědice má totiž zamezit jednak uzavření takové dohody, na základě níž by dlužník nabyl majetek v menší hodnotě, než jaký by měl nabýt podle vůle zůstavitele nebo ze zákona, případně takové dohody, na základě níž by dlužník sice nabyl majetek v obdobné hodnotě, avšak v jiném poměru než stanoví zákon. Věřitel by tedy rovněž takto neměl být omezen ani co do výběru formy exekuce (jinak řečeno, dědická dohoda by neměla vést k vyloučení některé z forem exekuce podle ustanovení § 258 o. s. ř., která může být pro věřitele výhodnější). Jestliže tedy v posuzované věci povinný uzavřel s ostatními dědici dědickou dohodu, jejímž předmětem byly i nemovitosti v katastrálním území O., a na základě této dohody přenechal žalobci svou část dědictví, na kterou by měl jinak ze zákona nárok, pak tím povinný zkrátil věřitele na jeho právech a znemožnil uspokojení

vymáhané pohledávky; soudní exekutorka se tudíž důvodně dovolala relativní neplatnosti uzavřené dědické dohody. Uzavřel, že žalobci nepřísluší vlastnické právo k postižené ideální 1/3 nemovitostí a že žaloba na vyloučení tohoto majetku z exekuce vedené proti povinnému podle ustanovení § 267 odst. 1 o. s. ř. není důvodná. K námitkám žalobce dále uvedl, že dědictví se podle ustanovení § 460 obč. zák. nabývá smrtí zůstavitele a že dědická dohoda je legitimním vícestranným právním úkonem, kterým mohou dědicové disponovat s majetkem či jinými hodnotami náležejícími do dědictví, že však z povahy věci vyplývá, že takovou dohodou by mohlo dojít ke zkrácení věřitele (stejně jako např. při odmítnutí dědictví); není tedy důvod, aby tento úkon byl vyloučen z okruhu úkonů, u kterých lze namítnout relativní neplatnost podle ustanovení § 44a odst. 1 exekučního řádu. Skutečnost, kdy nastávají účinky uzavřené dědické dohody v návaznosti na výsledky řízení o dědictví, je podle názoru soudu irelevantní; i přesto lze dovodit, že s ohledem na ustanovení § 460 obč. zák. v souvislosti s ustanovením § 7 odst. 2 občanského zákoníku je třeba úkony dědiců považovat za nakládání „se svým“ majetkem ve smyslu ustanovení § 44a odst. 1 exekučního řádu. Za nesprávný soud považoval též poukaz žalobce na ustanovení § 159a odst. 4 o. s. ř., „když prejudiciální účinky nemohou být absolutní, ale jsou vždy odvislé od rozsahu závaznosti rozhodnutí pro účastníky a třetí osoby“. Rozhodnutí soudu o schválení dědické dohody pak nemůže být závazné ve vztahu mezi jiným dědicem a oprávněným tak, že by oprávněné osoby včetně soudního exekutora nemohly postupovat podle ustanovení § 44a odst. 1 exekučno řádu a dovolat se v průběhu exekučního řízení relativní neplatnosti dědické dohody.

K odvolání žalobce Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 9. dubna 2013, č. j. 17 Co 139/2012 - 140, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. o věci samé potvrdil (výrok I.), ve výroku II. jej změnil tak, že žalobce je povinen nahradit žalované náklady řízení v částce 13.355,- Kč (výrok II.), a rozhodl, že žalobce je povinen nahradit žalované náklady odvolacího řízení v částce 11.979,- Kč (výrok III.). Odvolací soud vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se s jeho názorem, že dědice je třeba v období od smrti zůstavitele „až do dědického rozhodnutí soudu“ považovat za vlastníky, případně podílové spoluvlastníky věci náležející do dědictví se všemi právy a povinnostmi, přičemž poměr spoluvlastnických podílů se řídí poměrem jejich dědických podílů. Shodně s ním též dovodil, že uzavřeli-li dědicové po zemřelém J. D. dědickou dohodu, jedná se o nakládání s majetkem povinného, neboť uzavřením této dohody si dědicové uspořádávají poměry k majetku zůstavitele jiným způsobem, než by tomu bylo dle jejich dědických podílů; takovýto postup dědiců, v daném případě povinného, je proto porušením generálního inhibitoria a v rozporu s jeho smyslem. Námitku žalobce, že usnesení soudu o schválení dědické dohody je ve smyslu ustanovení § 159 odst. 4 o. s. ř. závazné pro soudního exekutora i pro soud prvního stupně, nepovažoval odvolací soud za důvodnou; v tomto ohledu uvedl, že jsou mu známy závěry vyslovené v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 305/2008, z nichž vyplývá, že se nelze s úspěchem domáhat určení neplatnosti dohody dědiců o vypořádání dědictví pravomocně schválené usnesením soudu vydaným v řízení o dědictví a že případné rozhodnutí soudu vydané ve sporném řízení, že soudem schválená dohoda o vypořádání dědictví je neplatná, by nemělo (nemohlo mít) vliv na závaznost rozhodnutí soudu v řízení o dědictví, a že proto taková žaloba, je-li podána, musí být soudem zamítnuta, nicméně podle názoru odvolacího soudu nelze tyto závěry vztáhnout bezvýjimečně na daný případ. Pokud by totiž exekutorovi byla odepřena možnost s poukazem na ustanovení § 159a odst. 4 o. s. ř. dovolat se neplatnosti právního úkonu v podobě dědické dohody schválené soudem, která byla uzavřena poté, co povinnému bylo doručeno usnesení o nařízení exekuce a bylo mu zakázáno nakládat se svým majetkem, „ztratil by institut generálního inhibitoria své opodstatnění, povinní by tak mohli zcela bez postihu tento institut v dědickém řízení porušovat a ve svém důsledku i oprávněného krátit na jeho právech“. Odvolací soud proto dospěl k závěru, že soudní exekutorka postupovala správně, jestliže vydala exekuční příkaz ke zřízení exekutorského zástavního práva a příkaz k provedení exekuce prodejem ideální 1/3 předmětných nemovitostí žalobce, neboť se jedná o zákonný podíl povinného na těchto nemovitostech, kterého se uzavřením dědické dohody po nařízení generálního inhibitoria dědickou dohodou „zbavil“. Uzavřel, že žaloba na

vyloučení ideální 1/3 nemovitostí z exekuce vedené proti povinnému byla soudem prvního stupně správně zamítnuta.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, účinném od 1. 1. 2013, neboť závěr odvolacího soudu o nezávaznosti usnesení soudu vydaného v dědickém řízení je v rozporu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu (viz např. rozsudek sp. zn. 21 Cdo 1240/2007). Poukazuje na to, že Nejvyšší soud opakovaně judikoval, že „závaznost usnesení vydaných v dědickém řízení nastává zvláštním způsobem, když výroky usnesení, které se týkají dědického práva (které určují, kdo je zůstavitelovým dědicem), jsou závazné pro každého, a ostatní výroky těchto usnesení jsou závazné jen pro účastníky dědického řízení (jejich právní nástupce) a v tomto rozsahu také (§ 159a odst. 4 o. s. ř.) pro všechny soudy, správní úřady a jiné orgány veřejné správy“ (viz zpráva projednaná a schválená občanskoprávním kolegiem bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. června 1982, sp. zn. Cpj 165/81, uveřejněná pod číslem 49/1982 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. října 1982, sp. zn. 3 Cz 32/82, uveřejněný ve Sborníku Nejvyššího soudu ČSSR, díl VI, str. 751). V rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu je podle dovolatele i závěr odvolacího soudu, že dědicové jsou fakticky vlastníky, resp. podílovými spoluvlastníky věcí náležejících do dědictví. V usnesení sp. zn. 30 Cdo 2174/2001 Nejvyšší soud mimo jiné dovodil, že za dědice ve vlastním slova smyslu lze považovat jen toho, komu bylo rozhodnutím soudu dědictví potvrzeno nebo kdo se stane nabyvatelem poměrné části dědictví, popřípadě určité hodnoty ze zůstavitelem zanechaného majetku na základě soudem schválené dohody o vypořádání dědictví. Do té doby je tak možno osobu ucházející se o dědictví považovat jen za domnělého dědice, který ještě není nositelem práv a povinností spadajících do dědictví, ale který se jím stane se zpětnou účinností k době zůstavitelovy smrti až na základě výsledku řízení o dědictví. V usnesení sp. zn. 22 Cdo 4111/2007 pak Nejvyšší soud dovodil, že „je-li dědiců více, je tu mezi smrtí zůstavitele a právní mocí rozhodnutí státního notářství (nyní soudu) o potvrzení nabytí dědictví období, kdy všichni dědicové jsou pouze potenciálními nabyvateli věcí náležejících do dědictví. Dědic totiž může dědictví odmítnout nebo může uzavřít dědickou dohodu, podle které věc nabude někdo jiný“. Napadené rozhodnutí tak závisí na vyřešení otázek hmotného i procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a to „1) jak se projevuje závaznost pravomocného a vykonatelného usnesení dědického soudu o schválení dohody o vypořádání dědictví?, 2) je takové usnesení závazné vůči všem institucím uvedeným v rozhodnutích Nejvyššího soudu, např. 21 Cdo 1240/2007, nebo si soudy a státní organizace mohou vykládat rozsah závaznosti odlišně?, 3) jaké je faktické právní postavení osob označených za dědice v období mezi smrtí zůstavitele a právní mocí rozhodnutí soudu o vypořádání dědictví? - jsou pouze potencionální nabyvatelé práv a povinností nebo jsou faktickými vlastníky věcí náležejících do dědictví?, a dále otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, a to „1) lze považovat majetek představující dědictví po zůstaviteli za majetek povinného (výlučný, podílové spoluvlastnictví a majetek patřící do společného jmění manželů), jak výslovně definuje ust. § 44a z.č. 120/2001 Sb.?, 2) je cílem dědického řízení vypořádání majetku zůstavitele a pohledávek věřitelů zůstavitele nebo výsledek dědického řízení směřuje k uspořádání majetkových vztahů dědice-povinného a k uspokojení pohledávek věřitelů povinného dědice jako v případě insolvence?, 3) lze platně uplatnit námitku relativní neplatnosti dohody o vypořádání dědictví jako u jiných právních úkonů?, 4) jaké právní účinky taková námitka relativní neplatnosti vyvolá, když případná neplatnost nemá podle judikatury dovolacího soudu vliv na vykonatelnost a závaznost usnesení o schválení dohody o vypořádání dědictví?, a 5) vypořádá se v případě uplatněné námitky relativní neplatnosti dědické dohody dědictví dle zákonných podílů? - a jak se v takovém případě vypořádají pasiva dědictví?“. Navrhl, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná se ztotožnila s rozhodnutími soudů obou stupňů.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť dovolací řízení bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. Čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu vázán uplatněným dovolacím důvodem (srov. § 242 odst. 3 větu první o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo která již dovolacím soudem vyřešena byla, ale má být posouzena jinak, a zda je tedy dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že jsou splněna kritéria přípustnosti dovolání obsažená v tomto ustanovení. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud, který jediný je oprávněn tuto přípustnost zkoumat (srov. § 239 o. s. ř.), dospěje k závěru, že kritéria přípustnosti dovolání uvedená v ustanovení § 237 o. s. ř. skutečně splněna jsou.

Protože dovolání může být podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právních otázek, je dovolatel oprávněn napadnout rozhodnutí odvolacího soudu pouze z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že napadený rozsudek odvolacího soudu ve výroku o věci samé závisí na vyřešení otázky procesního práva, zda je pravomocné usnesení soudu o schválení dohody o vypořádání dědictví vydané v dědickém řízení závazné pro soudního exekutora (provádějícího exekuci proti povinnému) a všechny soudy, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a dále procesních otázek, zda povinný (jakožto jeden z dědiců) tím, že poté, co mu bylo doručeno usnesení o nařízení exekuce, uzavřel s ostatními dědici soudem pravomocně schválenou dohodu o vypořádání dědictví, porušil generální inhibitorium (§ 44a odst. 1 věta první exekučního řádu), a zda je soudní exekutor při provádění exekuce oprávněn dovolat se ve smyslu ustanovení § 44a odst. 1 věty třetí a čtvrté exekučního řádu relativní neplatnosti této dohody o vypořádání dědictví pravomocně schválené soudem, kterou povinný uzavřel s ostatními dědici poté, co mu bylo doručeno usnesení o nařízení exekuce, a exekučním příkazem nařídit provedení exekuce zřízením exekutorského zástavního práva a prodejem nemovitosti (postihnout nemovitý majetek) jiného dědice než povinného, jež v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Od vyřešení těchto předběžných otázek se totiž odvíjí právní posouzení, zda vylučovací žaloba dědice (odlišného od povinného), jehož majetek byl vydanými exekučními příkazy

soudního exekutora postižen, je po právu či nikoliv. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání proti výroku rozsudku odvolacího soudu o věci samé je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání žalobce je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba posuzovat - vzhledem k ustanovení bodu 1., Čl. II, Části první zákona č. 286/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů; a ustanovení bodu 1., Čl. II, Části druhé zákona č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony) - podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (dále jen „exekuční řád“), ve znění účinném od 1. 11. 2009 do 31. 12. 2012 (s výjimkou ustanovení § 69a exekučního řádu, které se použije ve znění účinném do 31. 12. 2013), a podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“).

Nesprávné právní posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu sice správně určenou nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 267 odst. 1 o. s. ř. právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle třetí části tohoto zákona.

Smyslem (účelem) excindační (vylučovací) žaloby podle ustanovení § 267 o. s. ř. je poskytnout právní ochranu osobám, které mají k majetku (k věcem, právům nebo jiným majetkovým hodnotám), jenž byl postižen výkonem rozhodnutí (exekucí), takové právo (právní vztah), které nepřipouští, aby nařízený výkon rozhodnutí (exekuce) byl proveden a aby se tak postižený majetek stal zdrojem pro uspokojení oprávněného (srov. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 20 Cdo 3463/2006, či rozsudku ze dne 26. dubna 2011, sp. zn. 20 Cdo 1977/2009).

Pro rozhodnutí soudu o vylučovací žalobě je rozhodující stav v době vyhlášení rozsudku (§ 154 odst. 1 o. s. ř.).

Z hlediska skutkového stavu bylo v dané věci zjištěno, že usnesením Okresního soudu v Prostějově ze dne 9. 10. 2009, č. j. 24 Nc 5253/2009 - 9, pravomocným dne 3. 3. 2010, byla nařízena exekuce na majetek povinného P. D. k uspokojení pohledávky oprávněné (žalované) ve výši 762.955,- Kč s příslušenstvím, jejímž provedením byla pověřena soudní exekutorka Mgr. L.Č., že usnesením Okresního soudu ve Zlíně ze dne 6. 4. 2011, sp. zn. 33 D 1496/2010, pravomocným dne 6. 4. 2011, byla schválena dědická dohoda, na základě níž se žalobce stal spoluvlastníkem ideálních 2/3 označených nemovitostí a že toto jeho spoluvlastnické právo bylo zapsáno do katastru nemovitostí. Dále soud prvního stupně zjistil, že soudní exekutorka vydala dne 15. 6. 2011 pod č. j. 018 Ex 02957/09 - 035 s odkazem na ustanovení § 44a odst. 1 exekučního řádu exekuční příkaz, jímž nařídila provedení exekuce zřízením exekutorského zástavního práva na ideální 1/3 podíl žalobce na

nemovitostech a současně prodejem tohoto ideálního spoluvlastnického podílu žalobce; tento exekuční příkaz byl doručen žalobci, zástupci žalovaného, povinnému a zástupci R. D.

Podle ustanovení § 44a odst. 1 exekučního řádu po doručení usnesení o nařízení exekuce nesmí povinný nakládat se svým majetkem včetně nemovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů, vyjma běžné obchodní a provozní činnosti, uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, a udržování a správy majetku; právní úkon, kterým povinný porušil tuto povinnost, je neplatný. Právní úkon se však považuje za platný, pokud se neplatnosti právního úkonu nedovolá exekutor, oprávněný, nebo přihlášený věřitel, aby zajistili uspokojení vymáhané pohledávky. Právní účinky dovolání se neplatnosti nastávají od účinnosti právního úkonu, dojde-li exekuční příkaz nebo jiný projev vůle exekutora, oprávněného, nebo přihlášeného věřitele všem účastníkům právního úkonu, jehož neplatnosti se exekutor, oprávněný nebo přihlášený věřitel dovolává.

Citovaným ustanovením je povinnému stanoven zákaz nakládání s jeho veškerým majetkem s výjimkou běžné obchodní a provozní činnosti, uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, a udržování a správy majetku (tzv. generální inhibitorium), jehož počátek je vázán na okamžik doručení usnesení o nařízení exekuce povinnému a jehož porušení zákon sankcionuje (relativní) neplatností právního úkonu, kterým povinný navzdory tomuto zákazu nakládal se svým majetkem.

Nejvyšší soud v usnesení ze dne 26. srpna 2008, sp. zn. 21 Cdo 1240/2007, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročníku 2009, pod číslem 7, na nějž poukázal odvolací soud i dovolatel, vysvětlil, že „závaznost usnesení soudu vydaných v dědickém řízení nastává zvláštním způsobem. Výroky usnesení, které se týkají dědického práva (které určují, kdo je zůstavitelovým dědicem), jsou závazné pro každého. Ostatní výroky usnesení soudu vydaného v dědickém řízení jsou závazné jen pro účastníky dědického řízení (jejich právní nástupce) a v tomto rozsahu také (§ 159a odst. 4 o. s. ř.) pro všechny soudy, správní úřady a jiné orgány veřejné správy (…). Pokud rozhoduje soud ve sporném řízení o otázkách souvisejících s řízením o dědictví, opírá se vždy o konkrétní zákonné ustanovení (srov. např. § 485 obč. zák., § 18 a 48 not. ř., nyní § 175k odst. 2 a 3 a § 175y o. s. ř.). Možnost opětného posouzení dohody dědiců o vypořádání dědictví, pravomocně schválené usnesením soudu vydaným v řízení o dědictví [§ 39 odst. 2 not. ř., nyní § 175q odst. 1 písm. c) o. s. ř.], ve sporném soudním řízení ze žádného zákonného ustanovení nevyplývá“. Byla-li dohoda o vypořádání dědictví schválena pravomocným usnesením soudu, nemůže být soudem ani zrušena postupem podle ustanovení § 99 odst. 3 o. s. ř. (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. října 1968, sp. zn. 2 Cz 6/68, které bylo uveřejněno pod č. 61/1969 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), ani určena neplatnou rozhodnutím soudu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. srpna 2008 sp. zn. 21 Cdo 1240/2007, uveřejněný pod č. 7 v časopise Soudní judikatura, roč. 2009).

Z uvedeného pro posuzovanou věc vyplývá, že usnesení, jímž soud pravomocně schválil dohodu o vypořádání dědictví, je závazné (§ 159a odst. 1 a 4 o. s. ř.) pro všechny soudy a taktéž i pro soudního exekutora, na nějž stát přenesl část svých mocenských pravomocí (srov. § 1 odst. 1 exekučního řádu) a který má v exekučním řízení postavení soudu prvního stupně, a dále, že otázku platnosti takové dohody nemůže soud (soudní exekutor) řešit v jiném (než dědickém) řízení, a to ani jako otázku předběžnou. Dovolací soud proto nesouhlasí s právním názorem odvolacího soudu, že závěry uvedené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. srpna 2008, sp. zn. 21 Cdo 1240/2007, a dalších citovaných rozhodnutích, nelze na projednávanou věc „vztáhnout bezvýjimečně“.

Správný není ani právní názor odvolacího soudu, že byla-li by soudnímu exekutorovi odepřena možnost s poukazem na ustanovení § 159a odst. 4 o. s. ř. dovolat se neplatnosti právního úkonu „v podobě dědické dohody schválené soudem“, která byla uzavřena poté, co povinnému bylo doručeno usnesení o nařízení exekuce a bylo mu zakázáno nakládat se svým majetkem, „ztratil by institut

generálního inhibitoria své opodstatnění a povinní by tak mohli zcela bez postihu tento institut v dědickém řízení porušovat a ve svém důsledku i oprávněného krátit na jeho právech“.

V tomto ohledu je třeba poukázat na závěry, jež Nejvyšší soud vyslovil v rozsudku ze dne 17. května 2012, sp. zn. 21 Cdo 4369/2010, uveřejněném pod číslem 103/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, v němž mimo jiné dovodil, že „i když dohoda o vypořádání dědictví nemůže být rozhodnutím soudu, vydaným v řízení podle části třetí obnského soudního řádu, určena jako neplatný právní úkon, nelze z toho úspěšně dovozovat, že by nemohla být posouzena jako právní úkon, který je právně neúčinný vůči věřitelům účastníka této dohody. Vysloví-li soud pravomocným rozsudkem právní neúčinnost dohody o vypořádání dědictví, nemá (a nemůže mít) to vliv na závaznost rozhodnutí vydaného soudem v řízení o dědictví o schválení dohody o vypořádání dědictví podle ustanovení § 175q odst. 1 písm. c) o. s. ř. a tedy ani na vypořádání dědictví jako takové. Okolnost, že dohoda o vypořádání dědictví nemůže být (dodatečně) rozhodnutím soudu, vydaným v jiném než dědickém řízení, určena jako neplatný právní úkon, pak spíše nasvědčuje závěru, že za odporovatelnou je třeba ve smyslu ustanovení § 42a občanského zákoníku pokládat i takovou dohodu o vypořádání dědictví, která byla oběma (všemi) jejími účastníky uzavřena v úmyslu zkrátit věřitele nebo (alespoň) jednoho z nich. Ten, v jehož prospěch dlužník (jako zůstavitelův dědic) dohodu o vypořádání dědictví uzavřel nebo komu z ní vznikl prospěch, pak musí být „srozuměn“ s tím, že věřitel se může uspokojit z věcí nebo jiných majetkových hodnot, které zdědil místo dlužníka, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému na základě dohody o vypořádání dědictví místo dlužníka. Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí k závěru, že věřitel může s úspěchem odporovat dohodě o vypořádání dědictví schválené pravomocným usnesením o dědictví, kterou dlužník (jako dědic) uzavřel v úmyslu zkrátit své věřitele, jsou-li pro vyslovení odporovatelnosti splněny všechny předpoklady uvedené v ustanovení § 42a občanského zákoníku“. Vyhověním odpůrčí žalobě získá věřitel právo uspokojit svou pohledávku z majetku, který nabyl na základě vůči němu právně neúčinné dohody o vypořádání dědictví někdo jiný než povinný dlužník (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. dubna 2013, sp. zn. 21 Cdo 662/2012).
Z toho vyplývá, že dovolala-li se soudní exekutorka (§ 44a odst. 1 věta druhá a třetí exekučního řádu) v exekučním řízení vedeném proti povinnému relativní neplatnosti dohody o vypořádání dědictví schválené pravomocným usnesením soudu ze dne 6. 4. 2011, sp. zn. 33 D 1496/2010, jejímž účastníkem byl povinný, žalobce a další dědic, tím, že dne 15. 6. 2011, pod č. j. 018 Ex 02957/09 - 035, vydala exekuční příkaz, jímž nařídila provedení exekuce proti povinnému zřízením exekutorského zástavního práva na ideální 1/3 spoluvlastnický podíl žalobce na nemovitostech a současně prodejem tohoto ideálního spoluvlastnického podílu žalobce, rozhodla v rozporu s ustanovením § 159a odst. 1 a 4 o. s. ř. i s citovanou judikaturou Nejvyššího soudu.

Lze shrnout, že již ze samotného závěru, že dohoda o vypořádání dědictví, která byla schválena pravomocným usnesením soudu, nemůže být rozhodnutím soudu určena neplatnou, vyplývá, že je vyloučeno, aby se soudní exekutor (případně osoby uvedené v § 44a odst. 1 exekučního řádu) mohl (mohly) dovolat relativní neplatnosti této dohody, a že tedy ustanovení § 44a odst. 1 větu druhou a třetí exekučního řádu nebylo možno v exekučním řízení vedeném proti povinnému aplikovat. Má-li oprávněný (věřitel) za to, že povinný dlužník (jako dědic) uzavřel dohodu o vypořádání dědictví schválenou pravomocným usnesením soudu o dědictví v úmyslu jej jako věřitele zkrátit, je jen na něm, zda se bude žalobou podle § 42a občanského zákoníku domáhat, aby soud určil, že tato dohoda dědiců (jako hmotněprávní úkon) je vůči němu právně neúčinná.

Navíc soudní exekutorka přehlédla, že generální inhibitorium obsažené v ustanovení § 44a odst. 1 větě první exekučního řádu se vztahuje pouze na majetek povinného (srov. slova…„nesmí povinný nakládat se svým majetkem“…). Jednu ideální třetinu označených nemovitostí však povinný nikdy nenabyl, neboť dědictví se sice nabývá smrtí zůstavitele (§ 460 občanského zákoníku), avšak - je-li

dědiců více - jen, byla-li soudem schválena jejich dohoda o vypořádání dědictví (§ 482 odst. 2 občanského zákoníku). V projednávané věci však povinný podle schválené dohody dědiců ideální 1/3 nemovitostí nenabyl, a proto ani nemohl nakládat se „svým majetkem“.

Je tedy namístě učinit závěr, že povinný tím, že po doručení usnesení o nařízení exekuce na jeho majetek uzavřel s ostatními dědici dohodu o vypořádání dědictví, kterou soud schválil pravomocným usnesením a na niž je třeba pohlížet jako na platnou, neporušil (ani nemohl porušit) generální inhibitorum zakotvené v ustanovení § 44a odst. 1 větě první exekučního řádu, jelikož spoluvlastníkem ideální 1/3 nemovitostí nebyl.

Již nad rámec podaného dovolání je třeba poukázat též na to, že soudní exekutorka - v důsledku nesprávného právního názoru, že je oprávněna dovolat se relativní neplatnosti soudem schválené dohody o vypořádání dědictví - porušila též ustanovení § 66 odst. 2 exekučního řádu, podle kterého k provedení exekuce prodejem nemovitosti povinného může exekutor přistoupit, jen jestliže bude listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány, popřípadě též veřejnými listinami notáře doloženo, že nemovitost je ve vlastnictví povinného (kterým žalobce nebyl), jakož i ustanovení § 338b odst. 1 věty první o. s. ř. ve spojení s § 69a exekučního řádu, podle nichž exekuce zřízením exekutorského zástavního práva na nemovitosti může být nařízena, jen jestliže listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány nebo notářem je doloženo, že nemovitost je ve vlastnictví povinného.

Uvedený postup byl tudíž nezákonný (a ve svém důsledku ve vztahu k žalobci též v rozporu s článkem 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod), když soudní exekutorka zcela vědomě a záměrně - ačkoli kvalifikovanými listinami nebylo doloženo, že povinný je spoluvlastníkem ideální 1/3 nemovitostí - postihla zmíněným exekučním příkazem ideální 1/3 spoluvlastnický podíl žalobce na označených nemovitostech.

Dovolací soud proto dospěl - na rozdíl od odvolacího soudu, jenž uvedený postup soudní exekutorky shledal správným a v souladu se zákonem - k opačnému závěru, že podaná vylučovací žaloba, jíž se žalobce domáhá vyloučení ideální 1/3 nemovitostí, která byla postižena označeným exekučním příkazem soudní exekutorky, je důvodná, neboť jeho spoluvlastnické právo k tomuto majetku exekuci nepřipouští (§ 267 odst. 1 o. s. ř.).

Jelikož rozsudek odvolacího soudu není správný, neboť spočívá na chybném právním posouzení věci, a protože na základě dosavadních výsledků řízení je možné o věci rozhodnout, Nejvyšší soud napadený rozsudek změnil ve výroku o věci samé, jakož i v akcesorických výrocích o náhradě nákladů řízení, podle ustanovení § 243d písm. b) o. s. ř. tak, že ve výroku o věci samé změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobě na vyloučení ideální 1/3 nemovitostí z exekuce vedené proti povinnému u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 24 Nc 5253/2009 vyhověl, a v souvislosti s touto změnou změnil i výrok rozsudku soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení a taktéž výrok rozsudku odvolacího soudu o náhradě nákladů odvolacího řízení.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti